ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Daniely Zemanové, soudkyně Michaely Bejčkové a soudce Zdeňka Kühna v právní věci žalobkyně: **Z. S.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 13. 7. 2015, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2016, čj. 43 Ad 64/2015-24,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2016, čj. 43 Ad 64/2015-24, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Manžel žalobkyně zemřel dne 7. 1. 2009 a k tomuto dni vznikl žalobkyni nárok na vdovský důchod. Důchod jí byl přiznán a po uplynutí jednoho roku od smrti manžela jí zůstal zachován z důvodu péče o nezaopatřeného syna, který v té době studoval na vysoké škole. Syn žalobkyně v období od 2. 8. 2010 do 21. 12. 2010 vykonával výdělečnou činnost zakládající účast na důchodovém pojištění a navštěvoval kombinovanou formu studia. Za toto období nebyl nezaopatřeným dítětem a žalobkyni zanikl nárok na vdovský důchod. Žalobkyni byl vdovský důchod opětovně přiznán od 21. 12. 2010, neboť její syn od uvedeného data začal studovat vysokou školu v prezenční formě a stal se znovu nezaopatřeným dítětem. Nárok na vdovský důchod žalobkyni zanikl dne 28. 10. 2011, kdy její syn dovršil 26 let věku.

[2] Žalobkyně podala dne 11. 6. 2014 žádost o opětovné přiznání vdovského důchodu, kterou zdůvodnila tím, že ke dni 30. 8. 2014 dosáhne věku 55 let. Žalovaná však její žádost

zamítla rozhodnutím ze dne 25. 6. 2014 a poté dne 13. 7. 2015 zamítla i její námitky. Žalobkyně proto podala žalobu ke krajskému soudu.

[3] Krajský soud se ztotožnil s právním názorem žalobkyně, rozhodnutí žalované zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. Ve věci se podle něj mělo užít přechodné ustanovení čl. II bodu 7 zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a to nejen při opětovném vzniku nároku na konci roku 2010, když se syn stal opět nezaopatřeným dítětem, ale i v souvislosti s tím, že žalobkyně dosáhla v roce 2014 věku 55 let [§ 50 odst. 2 písm. e) zákona o důchodovém pojištění ve znění do 31. 12. 2009]. Užít starší (pro žalobkyni výhodnější) úpravu účinnou do konce roku 2009 bylo třeba i v roce 2014, protože prvotní nárok na vdovský důchod vznikl žalobkyni za této starší právní úpravy.

II. Argumenty v kasační stížnosti

[4] Žalovaná (stěžovatelka) podala proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost z důvodu nesprávného posouzení právní otázky, konkrétně nesprávného výkladu přechodných ustanovení zákona č. 306/2008 Sb. Podle stěžovatelky se měl čl. II bod 7 přechodných ustanovení užít jen při prvním zániku nároku žalobkyně na vdovský důchod, neboť toto pravidlo se vztahuje pouze na vdovské a vdovecké důchody, které byly přiznány před 1. 1. 2010. Žalobkyni však již za nové úpravy (v srpnu 2010) nárok zanikl (když syn přestal být nezaopatřeným dítětem), a dosavadní úprava (účinná do konce roku 2009) se tak mohla uplatnit jen při prvním opětovném vzniku nároku v prosinci 2010 (když se syn opět stal nezaopatřeným dítětem). Podle stěžovatelky však není možné, aby se žalobkyně mohla dovolávat úpravy z roku 2009 ještě v roce 2014, pokud už v období vymezeném těmito roky nárok zanikl a znovu vznikl.

[5] Aby se uplatnilo sporné přechodné ustanovení, musel by žalobkyni poslední nárok na vdovský důchod vzniknout před 1. 1. 2010. Tato podmínka ale není splněna, pokud nárok na vdovský důchod, který byl přiznán před 1. 1. 2010, zanikl a později po 31. 12. 2009 vznikl znovu, poté opět zanikl a nyní vdova dosáhla věku 55 let. V takovém případě není pro nárok na vdovský důchod, který vznikl nově až po 31. 12. 2009, rozhodující původní věková hranice stanovená v § 50 odst. 2 písm. e) zákona o důchodovém pojištění v roce 2009, ale věk o 4 roky nižší, než činí důchodový věk stanovený pro muže, popř. důchodový věk, pokud je nižší. Na datum 21. 12. 2010 je nutno pohlížet jako na datum nového vzniku nároku na vdovský důchod (§ 50 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění), neboť stěžovatelka nově rozhodovala o nároku na důchod a jeho výši. Nejednalo se tedy o důchod přiznaný před 1. 1. 2010 a přechodné ustanovení čl. II bodu 7 zákona č. 306/2008 Sb. se tak při rozhodování o pozdějším nároku na vdovský důchod nemohlo použít. Stěžovatelka proto navrhla, aby NSS rozsudek krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

III. Právní hodnocení Nejvyššího správního soudu

[6] Kasační stížnost je důvodná.

pokračování

[7] Podle znění § 50 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění účinného do 31. 12. 2009 vdovský důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela. Po uplynutí této doby má vdova nárok na vdovský důchod, jestliže mj. pečuje o nezaopatřené dítě nebo dosáhla věku 55 let či důchodového věku, je-li důchodový věk nižší. Podle znění § 50 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění účinného do 31. 12. 2009 nárok na vdovský důchod vznikne znovu, jestliže se splní některá z podmínek uvedených v odstavci 2 do pěti roků po zániku dřívějšího nároku na vdovský důchod.

[8] Žalobkyni vznikl nárok na vdovský důchod na základě úmrtí manžela dne 7. 1. 2009; důchod žalobkyně pobírala až do 2. 8. 2010. K tomuto datu nárok zanikl, neboť syn žalobkyně přestal být nezaopatřeným dítětem. Nárok opět vznikl až 21. 12. 2010, kdy syn žalobkyně začal opět studovat vysokou školu v prezenční formě studia a stal se opět nezaopatřeným dítětem. Na základě této skutečnosti stěžovatelka přiznala žalobkyni znovu nárok na vdovský důchod, který zanikl dne 28. 10. 2011, kdy syn žalobkyně dosáhl věku 26 let.

[9] Novela zákona o důchodovém pojištění vydaná pod č. 306/2008 Sb. a účinná od 1. 1. 2010 změnila § 50 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění tak, že namísto pevně stanoveného věku 55 let pro získání nároku na vdovský důchod musela žadatelka dosáhnout věku alespoň o 4 roky nižšího, než činí její důchodový věk (*konkrétně v případě žalobkyně by šlo o věk 60 let*). Čl. II bod 7 přechodných ustanovení tohoto zákona ve své druhé větě stanovil, že zanikl-li nárok na vdovský důchod před 1. 1. 2010 nebo po 31. 12. 2009, ale jde o důchod, který byl přiznán před 1. 1. 2010, vznikne nárok po 31. 12. 2009 znovu za podmínek stanovených zákonem o důchodovém pojištění ve znění do 31. 12. 2009. Podle stěžovatelky je nutné posuzovat obnovu nároku na vdovský důchod ze dne 21. 12. 2010 jako datum nového vzniku nároku na nový důchod, a proto již není možné spojovat důchod nárokovaný v roce 2014 s důchodem přiznaným před 1. 1. 2010. Přechodná ustanovení čl. II bodu 7 věty druhé zákona č. 306/2008 Sb. se při rozhodování o tomto nároku na vdovský důchod již neuplatní.

[10] NSS nesouhlasí se závěry krajského soudu, který v odůvodnění uvedl: *„S ohledem na to, jak je nárok na tento pozůstalostní důchod konstruován, je přípustné, aby poté co nárok zanikl, znovu vznikl nárok na vdovský důchod na základě jiné právní skutečnosti (byť třeba věcně shodné jako v případě zaniklého nároku). „Obnovený“ nárok na vdovský důchod je třeba považovat za nárok nový, nelze nicméně přehlížet, že všechny „obnovené“ nároky mají původ v totožné základní podmínce vzniku nároku na důchod (úmrtí manžela oprávněné osoby splňujícího podmínky § 49 zákona o důchodovém pojištění).“*

[11] Krajský soud nevzal v potaz znění § 50 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění účinné do 31. 12. 2011, podle nějž *nárok na vdovský důchod vznikne znovu, jestliže se splní některá z podmínek uvedených v odstavci 2 do pěti roků po zániku dřívějšího nároku na vdovský důchod.* Z ustanovení lze vyvodit, že pokud nárok na vdovský důchod zanikne a poté opět nastanou skutečnosti popsané v § 50 zákona o důchodovém pojištění, vzniká nárok znovu, tj. tento nárok je nárokem novým, jak ostatně uvedl i krajský soud. Protože se jedná o nový nárok, nelze opětovně přiznaný vdovský důchod (zde na základě opětovné

nezaopatřenosti syna ke dni 21. 12. 2010) považovat za nárok vzniklý před 1. 1. 2010 a posuzovat jej v režimu (pro žalobkyni příznivější) právní úpravy účinné do 31. 12. 2009.

[12] Ačkoliv krajský soud předložil ve svém rozsudku podrobnou a logicky ucelenou argumentaci, s jeho závěry nelze souhlasit právě s ohledem na znění § 50 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. NSS si vykládá toto ustanovení (a s ním související odstavce 1 a 2) tak, že pochopitelně všechny myslitelné nároky na vdovský důchod vždy souvisejí se základní právní skutečností - úmrtím manžela, které v této věci nastalo v roce 2009; to však neznamená, že na všechny nové nároky vzniklé vdově do pěti let od zániku dřívějšího nároku se bude vztahovat úprava účinná do konce roku 2009.

[13] Základní roční nárok na vdovský důchod plynule přechází do dalšího pobírání důchodu, je-li dána některá z okolností popsaných v § 50 odst. 2 (zde tomu tak bylo, a tento nárok trval do srpna 2010). Pokud však tato okolnost odpadne (jako zde v srpnu 2010), nárok zaniká; při opětovném vzniku (zde v prosinci 2010) se podmínky nároku řídí ve smyslu vykládaného přechodného ustanovení právní úpravou účinnou v době vzniku nároku (zde úpravou z roku 2009). Ovšem při dalším vzniku nároku je již sepětí s úpravou z roku 2009 přetrženo, protože tento další nárok se vztahuje k nároku bezprostředně předcházejícímu (prosinec 2010), nikoli k nároku původnímu (leden 2009), založenému smrtí manžela.

[14] Podle krajského soudu zde není racionální důvod pro rozlišování právního postavení žalobkyně a situace, kdy by syn žalobkyně studoval vysokou školu v prezenční formě bez přerušení. Je pravda, že studium syna v kombinované formě a současná výdělečná činnost je z pohledu státu žádoucí jev, který by neměl být právním řádem sankcionován. Není ovšem možné tyto situace ztotožňovat, protože zákon o důchodovém pojištění zaručuje vdově nárok na důchod právě z toho důvodu, že pečuje o nezaopatřené dítě. Je logické, že v okamžiku, kdy se syn žalobkyně začal sám živit, nebyl nadále důvod poskytovat vdovský důchod jeho matce. Ostatně jak sám krajský soud podotýká, v oblasti důchodového pojištění se neuplatňuje zásada ochrany legitimního očekávání vzniku nároku na dávku. Stěžovatelka tedy správně uvedla v kasační stížnosti, že druhý nárok žalobkyně je již nárokem vzniklým po 1. 1. 2010 (konkrétně v prosinci 2010) a přechodné ustanovení čl. II bodu 7 zákona č. 306/2008 Sb. se pro vznik třetího nároku (v roce 2014) už neuplatní, protože není splněna podmínka přiznaného vdovského důchodu před 1. 1. 2010.

IV. Závěr a náklady řízení

[15] NSS proto zrušil napadený rozsudek krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první s. ř. s.). V novém řízení je krajský soud vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku. O náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

pokračování

V Brně dne 20. září 2017

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu